

3. Макбрайд Дж. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес: Практика Європейського суду з прав людини. – 2-е видання / Джемрі Макбрайд. – К.: К.І.С., 2019. – 554 с.

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року: [Текст]: станом на 30 жовтня 2020 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року: станом на 30 жовтня 2020 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

Бідняк Ганна Сергіївна,

доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Чечель Анастасія Олександрівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ СЛІДЧІ ПОМИЛКИ ПІД ЧАС ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

З метою виконання завдань кримінального процесуального законодавства, задля швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних проваджень слідчі вживають комплекс необхідних дій, які допомагають їм направити матеріали кримінального провадження до суду. Однією із слідчих (розшукових) дій, яка дозволяє отримати доказову базу за слідами правопорушень, можна зазначити призначення судових експертиз.

Завдяки судовим експертизам слідчій може встановити той чи інший факт, який необхідний для розслідування провадження. Процес розвитку науки і техніки є позитивним вектором у розробці нових технологій задля нових методик експертних досліджень. Проте, на перешкоді виступає економічна складова цього питання, адже задля проведення сучасних науково-технічних досліджень необхідні ресурси, якими в повному обсягу не забезпечені всі правоохоронні органи та науково-експертні установи що обмежує їх можливості. Безперечно, цей факт негативно впливає на роботу слідчих, проте низка помилок та прорахунків під час призначення судових експертиз не пов'язана із матеріальним забезпеченням, а лише із професіональним рівнем особи, яка проводить досудове розслідування.

Як відомо, визначення поняття «судова експертиза» – це певне дослідження на основі знань в різних галузях науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо, а також об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, які необхідно вирішити у рамках кримінального провадження [1]. Різновиди судових експертиз досить повно розглядалися вченими-криміналістами. Очевидно, що класи судових експертиз безпосередньо залежать від виду кримінального правопорушення. Так, у рамках досудового розслідування по економічним злочинам найчастіше призначаються судово-почеркознавча експертиза, технічне дослідження документів, судово-економічна та товарознавча експертизи; будівельно-технічна тощо. По злочинам проти життя та здоров'я особи зазвичай доцільно призначати різні види судово-медичних експертиз; експертизу матеріалів, речовин та виробів; балістичну експертизу; судово-трасологічну, в межах якої велика частина припадає на дактилоскопічні дослідження папілярних візерунків, дослідження холодної зброї тощо.

Призначення кожної судової експертизи з боку органів досудового розслідування є досить важливий та трудомісткий процес. Законодавчі зміни КПК України в частині повернення права слідчому самостійно виносити постанову про призначення певної судової експертизи слід відмітити як позитив. Це дозволяє скоротити процесуальні строки, консультуватися з фахівцями з приводу питань, поставлених перед експертом, напередодні винесення постанови, ретельніше збирати порівняльний матеріал та, в результаті, отримати максимально повний висновок. Втім, як показує практика, існують певні недоліки з боку слідчих підрозділів, що стає на заваді своєчасного отримання доказової бази та, як наслідок, направлення матеріалів кримінального провадження до суду.

З огляду на практичну складову під час призначення судових експертиз, А.Б. Марченко змістовно виділяє декілька найрозповсюдженіших помилок, а саме: несвоєчасне призначення експертиз; неправильне формулювання запитань, з якими звертається слідчий до експерта; надання недостатньої кількості зразків; помилки, які стосуються оформлення постанови про призначення судової експертизи; неправильна оцінка висновків експерта та ін. [2, с. 12].

Звісно, завдяки своєчасному проведенню експертиз слідчий може планувати подальше розслідування, яке притаманне відповідному злочину, а у випадку несвоєчасного призначення таких експертиз, потім буде досить складно дослідити, перевірити та закріпити всю доказову базу в матеріалах кримінального провадження.

Слушно зазначає В. Маляренко помилки, які стосуються оформлення постанови про призначення судової експертизи. Автор зазначає, що досить часто слідчі при призначенні експертиз упускають уточнення обставин, за яких були вилучені надані на експертизу матеріали, що може призвести до неправильності дослідження таких доказів [4].

Також, практики та науковці відмічають досить розповсюджену помилку в процесі призначення судових експертиз у вигляді неправильного формулювання запитань. Запитання мають відповідати експертним можливостям, адже якщо слідчий ставить в експертизі запитання, які не належать до компетенції того чи іншого експерта, це не лише не дасть бажаного результату від експертизи, а й витратить багато часу на очікування результату цієї експертизи, а потім на призначення нової. Окрім типових питань по видах експертиз, які викладені в науковій літературі, в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, велику роль відіграють консультації з обізнаними особами. Враховуючи особливості того чи іншого об'єкта дослідження, фахівці, володіючи спеціальними знаннями, допоможуть більш влучно та правильно сформулювати питання, притаманні саме цим матеріалам кримінального провадження. За таких умов, в процесі виконання експертизи будуть враховані всі особливості і не буде необхідності проявляти експертну ініціативу та викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання. Хоча деякі автори зазначають вияв ініціативи експерта без згоди слідчого як процесуальну помилку, що призводить до необгрунтованого виходу за межі поставленого завдання або компетенції виконавця експертизи [5, с.60]. Ми не можемо погодитись із зазначеною науковою думкою, оскільки ст. 69 та ст. 102 КПК України прямо передбачено таке право експерта.

Не менш важливим є надання достатньої кількості зразків. Існують чітко визначені критерії вилучення, відібрання, упаковки й оформлення матеріалів, які передбачені законодавством та ґрунтовно викладені в науковій літературі. Такі вимоги досить часто ігноруються та тягнуть за собою більш серйозну експертну помилку або зупинку проведення експертного дослідження до моменту подання необхідних матеріалів.

Звідси витікає ще одна помилка – ігнорування клопотання експерта про надання тих чи інших зразків, об'єктів, інших матеріалів, що у подальшому може змінити хід досудового розслідування. Так, уразі невиконання клопотань експерта щодо надання додаткових матеріалів, несплати вартості експертизи протягом 45 календарних днів з дня направлення клопотання, незабезпечення прибуття експерта, безперешкодного доступу до об'єкта дослідження, а також належних умов для його роботи (учинення перешкод з боку сторін, що беруть участь у справі, в обстеженні об'єкта), матеріали справи повертаються органу (особі), який призначив експертизу, із зазначенням мотивованих причин неможливості її проведення [6].

У підсумку варто зазначити, що судові експертизи слугують невід'ємним елементом у дослідженні доказів, які здобуваються під час досудового розслідування. Лише за умови двостороннього зв'язку слідчого та експерта, а також прийняття до уваги методичних рекомендацій, інформаційних листів, підготовлених працівниками експертних підрозділів та науковцями, можливо зменшити кількість помилок, яких припускаються слідчі, та забезпечити виконання процесуального завдання, яке полягає в швидкому, повному та неупередженому розслідуванні кримінальних проваджень.

Список використаних джерел

Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>. (дата звернення 30.10.2020).

Марченко А.Б. Слідчі помилки та шляхи їх подолання: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.09. Луганськ, 2006. 210 с.

Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення 30.10.2020).

Маляренко В. Найпоширеніші помилки та порушення законів, які допускаються при провадженні дізнання і попереднього слідства. Право України. 2001. № 3. С. 15–20.

Щербакова Г. Типові помилки, що допускаються при призначенні та проведенні експертиз під час досудового слідства. Вісник Національної академії прокуратури України. 2011. № 1. С. 58–62.

Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. Наказ МЮ України від 08.10.98 р. № 53/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98?find=1&text=%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F#Text>. (дата звернення 30.10.2020).

Бурак Марія Василівна,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СПОСІБ УЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Паливно-енергетична сфера має стратегічне значення для економіки держави, оскільки енерговиробництво та енергопостачання забезпечують енергоспоживання всіх інших галузей ринкової